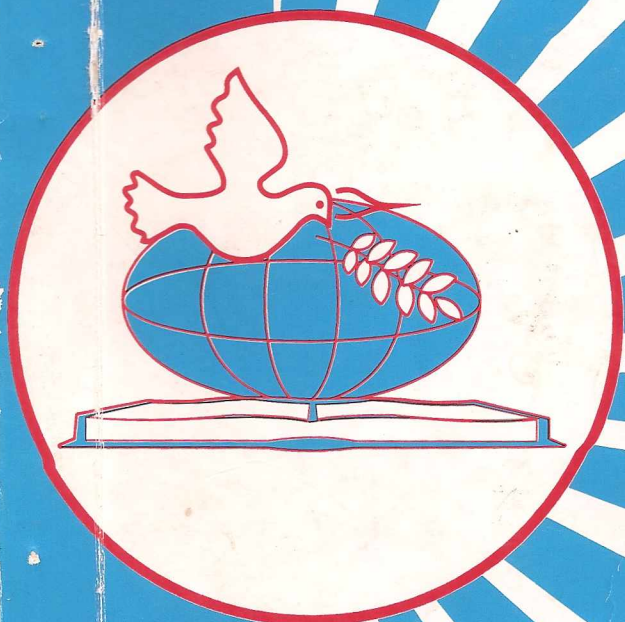

**ПРОБЛЕМИ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА
ОХОРОНА РОСЛИННОГО І
ТВАРИННОГО СВІТУ**

**Матеріали I Міжнародної науково-
практичної конференції студентів
та молодих вчених**

**Кривий Ріг
2004**

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаков А.В., Закревский А.А., Криворучко Д.В., Погодаев В.А. К фауне чешуекрылых острова Хортица // 13. Природа острова Хортица сб. научн. тр. вып. 1 - Запорожье, 1993. – С. 72-78.
2. Ламперт К., Атлас бабочек и гусениц Европы и отчасти Русско - Азиатских владений - Спб: 1913. - 486 с.
3. Некрутенко Ю. П. Булавоусые чешуекрылые Крыма, -К.: Наукова думка, 1985 - 152 с.
4. Червона книга України: Тваринний світ/ під ред. М.М. Щербака. – К.: Укр. Енциклопедія, 1994. – 464 с.
5. Яхонтов А.А. Денні метелики. К., 1939

Автори висловлюють подяку Жакову А.В.

© 2004 Герасимчук О.О., Коцюруба В.В.
Криворізький державний педагогічний університет

ШЛАМОСХОВИЩА КРИВБАСУ ЯК ПЕРСПЕКТИВНІ ЗАПОВІДНІ ТЕРИТОРІЇ

За традиційними уявленнями основними об'єктами для заповідання є найменш антропоічно порушені території, але на сьогоднішній день формуються нові погляди на це питання. Деякі дослідників дотримуються думки, що до заповідного фонду слід відносити також і значно порушені промислові ландшафти. З формуванням техногенного ландшафту утворюється і принципово нові екосистеми, аналогів яким у природних умовах не існує. Серед подібних антропогенних морфоструктур особливе місце посідають шламосховища гірничо-збагачувальних комбінатів. Займаючи досить значні площі, вони відіграють важливу роль у формуванні авіфауни Криворіжжя. На відстійниках було відмічено в 2000-2004 рр. 116 видів птахів, з них 4 занесені до Червоної книги України (1994), 37 – є рідкісними, зникаючими або вразливими видами Криворіжжя. Можливість введення режиму охорони та включення подібних типів ландшафтів у Заповідний Фонд України не узгоджується з сучасним законодавством.

За традиційними уявленнями основними об'єктами для заповідання є найменш антропоічно порушені території, але на сьогоднішній день формуються нові погляди на це питання. Деякі дослідників дотримуються думки, що до заповідного фонду слід відносити також і значно порушені промислові ландшафти (Казаков В.Л., Казакова Т.А., 2003).

На сьогоднішній день Кривбас є однією з найбільш антропоічно змінених територій України, лише близько 0,001% території Криворіжжя збереглися у непорушеному стані. Але з формуванням техногенного ландшафту утворюється і принципово нові екосистеми, аналогів яким у природних умовах не існує.

Серед подібних антропогенних морфоструктур особливе місце посідають шламосховища гірничо-збагачувальних комбінатів (ГЗК). Займаючи досить значні площі (понад 11000 га), вони відіграють важливу роль у формуванні авіфауни Криворіжжя. Щоб оцінити значення шламосховищ для підтримання видового різноманіття регіону наводимо данні спостережень за період 2000-2004 рр. За цей час на відстійниках було відмічено 116 видів птахів, з них 4 занесені до Червоної книги України (1994), 37 – є рідкісними, зникаючими або вразливими видами Криворіжжя.

Серед них на гніздуванні відмічені такі регіонально рідкісні види, як ходуличник (*Himantopus himantopus*), лебідь-шипун (*Cygnus olor*), малий крячок (*Sterna albifrons*). Порівняно незначна дія фактору непокоєння, наявність незамерзаючих ділянок водного дзеркала та гідрофільної рослинності, створюють сприятливі умови для птахів під час прольоту та зимівлі. Концентрація птахів на шламових полях під час зимівлі є високою (Табл. 1), чисельність деяких гідрофільних видів значно більша, ніж на водоймах природного походження.

Таблиця 1. Чисельність деяких видів птахів відмічених під час обліків на шламосховищах Кривбасу

Шламосховище	Дата	<i>Anas platyrhynchos</i>	<i>Anser anser</i>	<i>Fulica atra</i>	<i>Cygnus olor</i>
Центральний ГЗК	21. 08. 01	14	-	1028	-
Центральний ГЗК	21. 01. 01	920	-	40	15
Центральний ГЗК	18. 02. 01	>1000	60	50	1
Центральний ГЗК	25. 02. 01	700	24	-	4
Центральний ГЗК	09. 12. 01	370	80	40	11
Новокриворізький ГЗК	08. 09. 02	600	59	-	-
Північний ГЗК	10. 11. 02	1450	280	-	-
Відстійник шахтних вод НКГЗК	10. 01. 04	1100	5	-	-

У післягніздовий період на шламосховищах неодноразово відмічались такі рідкісні для регіону види, як луток (*Mergus albellus L.*), крохаль великий (*Mergus merganser L.*), гоголь (*Bucephala clangula L.*), широконоска (*Anas chlypeata L.*). Спостерігались також такі нетипові для Кривбасу види, як пухівка звичайна (*Somateria mollissima L.*), гагара чорношия (*Gavia arctica L.*), синьга (*Melanitta nigra L.*).

Створення рефугіумів рідкісних та малочисельних видів обумовлена комплексом фізико-географічних та антропогенних умов.

Наведені вище результати наших спостережень лише у незначній мірі показують ту роль, яку відіграють шламосховища у формуванні орнітофауни Криворіжжя. Можливість введення режиму охорони та включення подібних типів ландшафтів у Заповідний Фонд України не узгоджується з сучасним законодавством і потребує перегляду традиційних поглядів на охорону довкілля.

ЛІТЕРАТУРА

І. Казаков В.Л., Казакова Т.А. До нової парадигми заповідної справи.// Проблеми екології та екологічної освіти.- Кривий Ріг, 2003. -С.50-53

© 2004 Голобородько Н.В., Головатюк А.І., Лапін Є. І.
Криворізький державний педагогічний університет

ЕКОЛОГОФАУНІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОВГОНОСИКІВ В УМОВАХ ТЕХНОГЕННОГО ЗАБРУДНЕННЯ

Вивчена фауна та деякі екологічні особливості Curculionidae в умовах інтенсивного техногенного забруднення. Дослідження проводились в двох ектопах прилеглих до коксохімічного та цементного заводів. Виявлено 35 видів довгоносиків. Приведені дані про її трофічну структуру та життєві форми.

Вступ. Криворіжжя підлягає інтенсивному промислового забрудненню з боку таких підприємств як Криворізький металургійний, коксохімічний, цементний заводи, ГОКи кар'єри та інші великі підприємства. Загальний об'єм викидів становить 650000 тон на рік. Такі умови є екстремальними для всього живого.

Метою нашого дослідження було вивчення фауни та екологічних особливостей довгоносиків в ектопах підлягаючих дії забруднювачів з боку коксохімічного та цементного заводів.

Методи. Польові матеріали збиралися в штучних лісосмугах, віком 40-45 років, розташованих в захисних зонах коксохімічного та цементного заводів.

Деревостан на території коксохімічного заводу утворений дубом черешчатим (*Quercus robur L.*) ясенем зеленим (*Fraxinus lanceolata Bork.*), робінією звичайною (*Robinia pseudoacacia L.*), з підлогом з клена татарського (*Acer tataricum L.*), крушини